

NASTAVNICI

Mohamed ISMAIL

* Treće poglavlje knjige *Savjeti i djelotvorne strategije u nastavi – za mektebe i vjeronauku u javnim školama*, American Trust Publication, Plainfield, 1994.

Uloga nastavnika

Ulogu nastavnika kao direktora, rukovodioca, koordinatora i izvođača nastavnog procesa nije potrebno naglašavati. Ona je od pamtivijeka, pa čak i nakon predstavljanja mnogo reklamiranijeg sredstva za podučavanje – računara, bila i ostala ključna. Računari, u najboljem slučaju, mogu doprinijeti učenju i, po svoj prilici, ostati samo ispomoć nastavniku, ali najvjerojatnije nikada neće uspjeti zamijeniti nastavnike.

Zgrade su neophodne, materijali su važni a knjige će uvijek bit potrebne, međutim, sve ovo samosu rekviziti u procesu nastave. Nastavnik je taj koji ima potencijal da udahne život u ove nežive predmete i da učenje učini trajnim iskustvom učenika.

Da bi bio efikasan u učionici, nastavnik treba posjedovati posebne osobine, vještine i sposobnosti. Istraživači su identificirali neke osobine za koje se kaže da su važni sastojci imidža uspješnih nastavnika: sposobnost da se učenike motivira da postignu odlične rezultate; potpuno vladanje sadržajem predmetne materije; sposobnost korištenja različitih strategija podučavanja; govor očima; briga za učenike; duhovitost; entuzijizam; pošten i odlučan odnos prema učenicima; tačnost u davanju, ocjenjivanju i vraćanju pismenih zadaća. O važnosti i korisnosti svake od ovih osobina bit će, ukratko, govora u ovom poglavlju.

Motivacija

Motiviranje učenika je pola dobijene bitke u nastojanju da učenici nauče ono što mi želimo. Preostala polovina, koja podrazumijeva obezbjeđivanje resursa da bi se omogućilo poučavanje, je relativno lagahna. Motivirani učenici više vole da većinu posla urade sami. Oni su oduševljeni svojim poslom i uživaju u izazovu koji on nudi. Svaki nastavnik ili nastavnica bili bi zasigurno presretni kada bi imali prostoriju punu motiviranih učenika.

U stvarnosti, nastavnik je suočen sa grupom učenika različitih mentalnih mogućnosti, različite zainteresiranosti i različitog nivoa spremnosti. Ovaj problem se dodatno usložnjava kada se uspostavi da su u razredu pomiješani učenici različite starosne dobi, što se često dešava u vikend-školama. Posao nastavnika postaje mnogo izazovniji u tako raznoliko popunjenim

razredima. On ili ona mora uraditi mnogo pažljivog planiranja prilikom odabira, prezentacije i valorizacije nastavnih materijala. Materijali za učenje moraju biti smisleni, kompatibilni čitalačkim nivoima učenika i, povrh toga, izazovni za one naprednije. Pored toga, nastavnici trebaju koristiti metode koje će novi materijal učiniti prijemčivim za učenike (primjeri upotrijebljivih metoda opisani su u petom i šestom poglavlju).

Nastavnici mogu motivirati učenike ne samo za vrijeme prezentiranja materije nego i za vrijeme ocjenjivanja pismenih zadća. Nastavnici ne bi trebali pretpostavljati da su, nakon ispredavane nove lekcije, svi njihovi učenici u potpunosti razumjeli gradivo i da neće imati poteškoća u izradi svojih zadaća. Naprotiv, uvijek će biti nekoliko učenika koji će trebati više pomoći oko svojih zadataka. Njima treba kazati kako se određeni zadatak radi. Koja je norma prihvatljiva? Šta još treba uraditi da se postigne više? Ove direktne licem-u-lice instrukcije uveliko motiviraju učenike da poboljšaju svoj učinak. Dva važna i efektivna motivatora, koje nastavnici uvijek trebaju imati na umu i koristiti ih, jesu priznanje i nagrada. Oni imaju učinka kako kod mladih tako i kod starijih učenika. Kada ocjenjuju pismene zadaće učenika, nastavnici trebaju priznati kvalitetan rad i napisati ohrabrujući komentar koji će podsticati učenika da i dalje tako radi. Kvalitetne radove koje učenici napišu treba pustiti u opticaj ili ih izvjesiti na oglasnu tablu u razredu, a kriterije po kojima su odabrani treba objasniti cijelom razredu.

Premda su priznanje i nagrada efektivni motivatori, nastavnici ih trebaju shvatiti samo kao privremene mjere. Glavni motivatori koje učenici trebaju usvojiti, i na čemu učitelji trebaju raditi, jesu glavni principi vjere: odgovornost, nagrada i kazna. Učenicima treba pomoći da shvate koliko su ovi motivatori efektivni u vođenju pravednog života i suzbijanju društvenih bolesti. Na primjer, od učenika treba tražiti da nabroje probleme sa kojima se suočava sjeverno-američko društvo (u ovom slučaju bosansko društvo, op. prev.) - drogiranje, nasilje, alkoholizam itd. Njima treba dopustiti da rade komparativna izučavanja zakona koje je donijela i nametnula država u namjeri da reducira ove probleme, suprotstavljajući ih (zakone) onima koje je uspostavio Kur'an. Takva izučavanja će dovesti do toga da učenici shvate stvarni i praktični duh naše vjere.

Vladanje predmetnom materijom

Ono što smo, prije mnogo vremena, pročitali ili čuli nosi oreol poznatog. Ovo mnoge od nas uljuljka u uvjerenju da o stvarima koje smo čitali i slušali u prošlosti mnogo znamo. Ovo je uvjerenje kod nas posebno prisutno kada se, u učionicama vikend-škola, upuštamo u poučavanje arapskom jeziku, *siri* (biografija Božijeg Poslanika, a. s.), fikhu ili bilo kojoj drugoj temi vezanoj za moral i vrijednosti islama.

Predmetno gradivo se čini toliko bliskim da nema potrebe za bilo kakvo daljnje iščitavanje. Ovakav stav nas sprječava da pročitate sadržaj onoga čemu trebamo djecu učiti i lišava nas nekoliko drugih važnih elemenata koji su ključ za efektivnu prezentaciju lekcije. Naprimjer, sasvim je moguće da mi znamo da je Bitka na Bedru bila bitka protiv nevjernika Meke i da je u njoj sudjelovalo 313 muslimana protiv jedne hiljade neprijatelja. Naše pamćenje je ograničeno na to da bilježi samo ove često ponavljane fakte. Ali, da bi odgovorio na pitanja o tome šta je prethodilo ratu, kako je došlo do izbora lokacije, kakav je bio odnos muslimana prema njihovim zarobljenicima i obrnuto, ili na mnoga druga slična pitanja, čovjek mora provesti neko vrijeme kako iščitavajući tekst tako i konsultirajući druge izvore.

Nastavnik ili nastavnica koji misle da dobro poznaju predmet i ne osjećaju potrebu da pročitaju sadržaj lekcije trebali bi imati u vidu barem ova pitanja:

- a. Kakve veze ova lekcija ima sa životom djece? Kakva se "lekcija", koja bi mogla pomoći djeci da izrastu u praktične muslimane u ovom društvu, može iz ovog naučiti?
- b. Imaju li učenici neki udžbenik u kojem je ispričan konkretan slučaj?
- c. Posjeduju li potrebne čitalačke sposobnosti da pročitaju i razumiju tekst?
- d. Da li dotični dio nastave zahtijeva dodatno objašnjavanje i obraćanje pažnje na detalje?
- e. Na koje se činjenice ili pouke u datom dijelu nastave treba usredotočiti ili ih rasvijetliti?
- f. Treba li gradivo ispredavati na jednom ili na više časova?
- g. Koji drugi oblik nastave, osim toga da

tražimo od učenika da čitaju tekst, bi pomogao da ih se motivira?

h. Koju vrstu zadaće bi trebalo dati učenicima na ovu temu?

i. Može li se taj dio predavanja povezati sa današnjicom, sa praktičnim životnim situacijama?

Ova i mnoga druga slična pitanja pomoći će nastavniku da organizira svoje misli kako bi prezentirao gradivo na način koji bi kod učenika pobudio interesovanje i ponukao ih na participiranje u lekciji.

Prezentacija i izlaganje gradiva

Temeljno poznavanje predmetne materije uliva nastavniku neophodno pouzdanje. Jednako važan je i sam metod izlaganja. Često susrećemo osobe koje posjeduju visok stepen znanja u svojoj struci ali imaju poteškoća da svoje ideje efektivno prenesu na druge. Njihov nivo komuniciranja je ili iznad ili ispod nivoa razumijevanja osoba kojima se obraćaju.

Nastavnik je dužan prilagoditi svoj stil komuniciranja učeničkom nivou razumijevanja. Povremeno, u toku časa, on bi trebao pokušati dokučiti da li učenici imaju poteškoća u praćenju izlaganja. Moguće je da učenici imaju poteškoća u razumijevanju lekcije zbog nastavnikovog naglaska ili visokog nivoa izražavanja. U svakom slučaju, kada riječi postanu nerazumljive komunikacija između nastavnika i učenika se prekida. To je situacija koja se može izbjeći ukoliko nastavnik govori rječnikom kojeg učenici lahko mogu razumjeti.

Opće primjećena mahana, kako kod obučeni, tako i kod neobučeni nastavnika jeste tendencija da govore ili predaju učenicima tokom cijelog časa, ne dajući im gotovo nikakvu šansu da bilo šta kažu. Ova tendencija dijelom potječe od pogrešno shvaćenog stava da interakcija sa učenicima dovodi do odstupanja od planiranog toka lekcije i može vrlo lahko rezultirati gubljenjem dragocjenih minuta, čime se produžava vrijeme potrebno da bi se kompletirala lekcija ili poglavlje u predmetnom tekstu. Potrebno je shvatiti da je kompletiranje poglavlja u određenom vremenskom okviru važna stvar, ali ne i najvažnija. Upravo je participiranje učenika u formi pitanja i diskusija o temi, između samih učenika i učenika sa nastavnikom,

ono što promovira učenje, a ne puka formalnost kompletiranja određenog poglavlja.

Istraživačke studije pokazuju da je za optimalno učenje potrebno da nastavnikovo izlaganje traje samo deset posto od trajanja nastavnog sata a participacija učenika devedeset posto. Ovo ne znači da nastavnik treba pustiti na volju učenicima da pričaju o čemu god žele. Naprotiv, razgovor bi trebao usmjeravati sam nastavnik, a na način traženja odgovora na nedovršena pitanja (dovršiti započetu rečenicu) koja bi postavljali nastavnik ili učenici u razredu. Nedovršena pitanja pomažu učenicima da misle, analiziraju, proturiječe ili se nadovežu na temu o kojoj je riječ na času.

Učenička pažnja može lahko odlutati ukoliko je nastavnikov govor monoton i ukoliko, kao takav, duže potraje. Zavisno od prirode same materije, nastavnikov glas, modulacija, mimika i odgovarajući pokreti tijela kod isticanja nekih momenata, svakako pomažu da učenici ostanu budni i prijemčivi tokom procesa učenja.

Kontakt očima

Za vrijeme časa nastavnici obično pribjegavaju tome da gledaju u samo nekoliko učenika koji sjede u prvim ili srednjim redovima i u one koji su vrlo glasni. Ostalim učenicima je, bilo namjerno ili ne, uskraćeno pravo na njihov udio u očnoj komunikaciji sa nastavnikom. Ovo je očigledno kada nastavnik ili nastavnica počnu postavljati pitanja učenicima. Samo se nekolicini daje prilika da odgovore, dok drugi, koji žarko žele participirati i koji dižu ruke, budu često zanemareni. Ovo zanemarivanje prigušuje zainteresiranost i polet kod učenika kojima nije data prilika da se izraze. Takvo učestalo zanemarivanje od strane nastavnika može dovesti do toga da se učenici ispisuju i može naljutiti one koji nemaju šansu da se izraze.

Uspostavljanje kontakta očima sa svakim učenicom u razredu, bez obzira koliko su pojedini učenici pametni, bezvoljni ili sporije uče, je neophodno. Tako se stalni pokušaji onih bistrijih da nešto kažu drže pod kontrolom a ohrabruju se oni koji sporo pamte da se češće i konstruktivnije javljaju. Kontakt očima pokazuje također da se nastavnik obraća svima, a ne samo nekolicini odabranih. To šalje poruku da je nastavniku stalo do svakog učenika i da je njemu svaki učenik važan, bez obzira na uspjeh.

Kontakt očima, također, doprinosi da učenici shvate da nastavnik od njih očekuje da svoju pažnju usmjere na ono šta se predaje i da im nije dopušteno da jednostavno sanjare na času.

Briga za učenike

Imamo li vremena posvetiti se našim učenicima? Nastavnici će vjerovatno kazati: skoro nikako, što je najčešće i tačno. Kako usred nastave, u razredu od dvadeset ili trideset učenika, naći vremena da se posvetite jednom ili dvojici koji su potpuno nesvjesni onoga što se oko njih dešava? Oni sjede s glavama naslonjenim na svoje stolove, ili gledaju u plafon, ili šaraju i crtaju. Mi ih obično opomenemo jednom ili dvaput, a onda nastavimo sa svojim radom. Ako oni svoju pažnju usredotoče na lekciju, dobro je. Ako to ne urade mi ih prepuštamo njima samima. Mi se plašimo da, pokušavajući dovesti jednog ili dvojicu učenika u receptivno stanje svijesti, mi traćimo vrijeme predviđeno za glavnu nastavnu aktivnost te zaključujemo da to nije pošteno prema drugima koji su spremni, pažljivi i koji djeluju zainteresirano. Možda neki nastavnici vjeruju da su ispunili svoju obavezu ako su uložili određeni trud da dopru do sanjara u razredu. Međutim, ako problem nije riješen, oni se ne mogu osloboditi moralne odgovornosti i ne bi se smjeli prestati i dalje truditi. Oni moraju naći vremena da prodru u srž problema onih koji su bezosjećajni i ravnodušni. Korisno je izvesti učenika iz razreda na nekoliko minuta i s njim porazgovarati ili dogovoriti vrijeme poslije redovnog časa da se s njim obavi razgovor. Prepuštanje problematičnih učenika samih sebi, bez imalo saosjećajnosti, brige ili savjetovanja, pričinjava im štetu na duže staze i omogućava da se problemi ozbiljno problematičnih učenika nastave ili možda čak pogoršaju.

Može se desiti da u početku učenici odbijaju ili čak otežavaju napore nastavnika da otkriju i pokušaju riješiti njihove probleme, ali kada vide da su nastavnici iskreni oni se otvore. Zaslužite njihovo povjerenje time što nećete o njihovim brigama i problemima govoriti pred odraslima u zajednici ili pred bilo kim drugim.

Nekoliko stvari ispliva na površinu kada se učenici otvore. Učenici koji su potišteni i ravnodušni može biti da su nijemi posmatračii verbalnih ratova svojih roditelja kod kuće, ili žrtve dominacije brata ili sestre, ili može biti da pate od neke vrste neugodnosti, možda,

jednostavno, od krčanja praznog stomaka. Ove stvari ugledaju svjetlo dana jedino kada nastavnici pokažu istinsku zabrinutost. Saosjećajan stav i brižan odnos pomoći će u podizanju elana kod učenika, podsticanju razvijanja pozitivnih odnosa između učenika i nastavnika i pothranjivanju ne samo napredovanja u školi nego, također, i razvoja ljudskih vrijednosti koje su od izuzetne važnosti za dobrobit našeg društva.

U početku mnogi problematični učenici negativno reagiraju na nastojanja nastavnika da im pomogne. Zajedljivi komentari omladine imaju tendenciju izazivanja trajnih posljedica, i sasvim je normalno da neukusne i neodmjerene primjedbe uznemire nastavnika. Bilo bi dobro kada bi ovaj osjećaj bio privremen, ali ponekad osjećanja nastavnika koji je bio povrijeđen komentarima učenika postanu tako jaka da bi on najradije prekinuo svaki kontakt sa prestupnikom. Nastavnici trebaju pribjegavati strpljenju i samokontroli kada se suoče sa takvim komentarima i moraju biti u stanju da se hladno i sa velikom pribranošću nose sa antagonističkim situacijama.

Kako se to može postići? Reagiranje na zajedljivi komentar ljutnjom i oštrim riječima samo pogoršava ionako lošu situaciju i nije nikakvo rješenje. Opredjeljivanje za uzdržavanje od reakcije i protežiranje principa zanemarivanja ne pomaže ni nastavniku ni učeniku. Nastavnici, suočeni s provokacijom, mogu ostati smireni jedino ako se izdignu na viši nivo razmišljanja. Oni trebaju postaviti viši standard odnosa tako što neće uzvratiti istom mjerom. Pokušajte učiti ovaj ajet koji nagovješta nagradu za ljude koji kontroliraju svoju srdžbu i koji praštaju:

... Za one koji, i kad su uobilju i kad su u oskudici, udjeljuju, koji srdžbu savlađuju i koji svijetu praštaju - a Allah voli dobročinitelje.

(Kur'an, 3:134)

Humor

Vrlo je poznata izreka da je "humor začim životu". Dobar smisao za humor je skoro preduvjet uspješnom poučavanju. Nastavnik ga mora imati u izobilju da bi izdržao (i ostao pribran) usred jurišanja djece čija izdržljivost, uzavreli entuzijazam i neprestana potreba za interakcijom sa svojim prijateljima, rijetko jenjava čak i na trenutak.

Istraživačke studije ukazuju na to da su nastavnici koji imaju izgrađen smisao za humor veoma popularni među učenicima. Neki nastavnici pogrešno pretpostavljaju da u poučavanju islamskih predmeta nema mjesta humoru. Oni ove predmete smatraju suviše sakralnim i misle da bilo koja količina humora omalovažava njihov značaj. Ovakvo uvjerenje ih čini veoma strogim na času te i od učenika očekuju istu ozbiljnost. Svaki smješak, svaki kihkot ili bezazlena opaska njih naljuti. Ovakva vrsta ponašanja ograničava korespondenciju učenika sa nastavnicima. Oni se plaše da postave pitanja, iznesu svoja mišljenja ili da razjasne svoje nedoumice. Kao rezultat toga, baš oni predmeti kojima želimo da se oni posvete, njima postaju sve omraženiji. Zato oni pokazuju sve manje entuzijazma i interesovanja za dolaske na ovakve časove, a može se čak desiti i da ih počnu izbjegavati.

Nastavnici se trebaju poslužiti zanimljivim i humorističnim situacijama iz stvarnog života, koje pomažu postizanju ciljeva lekcije, bilo da je ona iz Kur'ana, *sire* ili fikha. Svrha ovakve metode jeste da kod učenika pobudi interesovanje koje će ih navesti da, kasnije, nastave izučavati ove predmete.

Nastavnici mogu učenicima spomenuti mnoge slučajeve u kojima se Poslanik (a.s.) poslužio humorom kako bi objasnio ili razbio nedoumice i sumnje kod svojih drugova. Jednom prilikom on je rekao da će samo mladi ljudi ući u džennet. Ova je izjava uznemirila i zabrinula jednu staru muslimanku. Ona je plačući došla Poslaniku (a.s.) da sazna šta će s njom biti. Poslanik se nasmiješio i utješio je objasnivši da je on time mislio da će stariji ljudi povratiti svoju mladost prije nego uđu u džennet. Ona se prestala brinuti i sretna se vratila svome domu.

Svako od nas je, tu i tamo, vidio ili čak doživio nekoliko humorističnih iskustava. Nastavnici trebaju iznositi relevantne humoristične situacije koje imaju veze sa njihovim nastavnim ciljevima. Jedna situacija iz stvarnog života koja je povezana sa obavljanjem namaza opisana je u slijedećem paragrafu:

Jedna grupa radnika u nekoj firmi je odlučila da bi trebali organizirati zajedničko obavljanje namaza i da bi svako trebao doći na red da imami. Namjera je bila da ovo bude poučno iskustvo za sve. Jednog dana, dok je

predvodio molitvu, jedan novajlija je zaboravio kako glasi *tesbih* koji se izgovara prilikom povratka sa rukua. Tako, neznajući šta da kaže, on je ostao duže u tom položaju. Shvativši o čemu se radi, jedan muktedija iza leđa dobaci "Subhanallah". Novajlija je pomislio da je to prava riječ, koju je on bio zaboravio. Tako on podigne glavu i glasno izgovori "Subhanallah". To je bilo dovoljno da kod svih izazove potrebu za smijehom. Sada su svi iza imama pokušavali na svaki način obuzdati smijeh hvatajući se za svoje stomake. Jedan među njima je imao izbačen stomak koji se, uslijed navale obuzdavanog smijeha, počeo tresti. To je bilo previše za izdržati. Svi su prasnuli u smijeh i saf se prekinuo. Namaz se, naravno, morao ponoviti za drugim imamom.

Kada govore o stvarima koje kvare namaz, nastavnici se mogu poslužiti ovim incidentom da podsjetite učenike kako smijeh pojedinca kvari ne samo njegov namaz, nego ima izgleda da pokvari i namaz cijele grupe. Učenike se također može posavjetovati kako da na pravi način upozore imama u jednom takvom nemilom slučaju. Razredna nastava, poprskana malo kapima umjesnog humora, može razbiti dosadu a lekcije učiniti životnijim i zanimljivijim. Nadalje, nastavnici bi trebali dopuštati bezazlene šale učenika, kad god je to moguće.

Entuzijazam

U procesu poučavanja, nastavnik je najvažnija osoba koja ima višestruku ulogu. On uspostavlja platformu za interakciju među učenicima; podstiče razmjenu ideja, mišljenja i pogleda; određuje tempo učenja; motivira učenike da streme novim usponima u akademskom usavršavanju; stimulira njihove skrivene sposobnosti; i, prema vlastitom nahođenju, kreira i mijenja ambijent u kojem se uči.

Raspoloženje nastavnika, bez obzira kakvo ono bilo - veselo, ohrabrujuće, zabrinuto ili melanholično, prenosi se na učenike. Naprimjer, ako nastavnik ili nastavnica uđu u razred smiješći se i u dobrom raspoloženju, učenici će osjetiti utjecaj tog preplavljujućeg raspoloženja. To će, za posljedicu, imati širenje istog raspoloženja i među njima. Entuzijazam i vedar duh nastavnika pomažu da se od učenika izmami dobra reakcija i da se učenje učini ugodnim.

S druge strane, ako nastavnik ili nastavnica

uđu u razred u zabrinutom ili melanholičnom raspoloženju, skoro je sigurno da će on ili ona prosljediti isti signal i učenicima. Za očekivati je da će njihova reakcija biti hladna, faktična i lišena svakog duha. Kod učenika se čak može pojaviti i averzija prema dotičnom predmetu. Nastavnik mora shvatiti jačinu utjecaja svoga raspoloženja, njegove posljedice po mentalne procese kod učenika i njegov učinak na samo učenje.

Nastavnici moraju stremiti ka tome da sa oduševljenjem prilaze predmetu koji predaju. To će doprinijeti da se učenici raduju željno iščekivanom susretu s njima u razredu.

Nepriistrasnost i nepokolebljivost

Učenici brzo primijete ono čemu nastavnik daje prednost i za kratko vrijeme formiraju mišljenje o njemu. Stav da se prema svakom u razredu bude nepriistrasan i nepokolebljiv bogato će se isplatiti. Jedan od rezultata nepriistrasnosti jeste da će se učenici osjećati sigurno i uvjereno, te da će početi poštovati nastavnika.

Mnogo puta nastavnici naginju ka tome da hvale učenike koji su inteligentni, koji puno rade i koji postižu visoke rezultate u njihovim predmetima. Ovo je, naravno, prirodno i svrshodno. Ali, nastavnici ne bi trebali prečesto izdvajati najbolje učenike i trebali bi izbjegavati konstantno pozivanje na njihove rezultate. Pohvala bi trebala biti umjerena, nepretjerana i trebala bi se ticati najviše kvaliteta učenikovog rada.

Koliko god je potrebno pohvaliti učenike koji pokažu izvjestan napredak, još je važnije posvetiti pažnju onima koji nisu ili ne mogu napredovati. Pohvale onima koji se ističu treba kombinirati sa podsticajima onima koji ne daju sve od sebe. Nastavnici bi tim učenicima trebali dati do znanja da ih mogu slobodno kontaktirati, bez imalo straha, stida ili ustezanja, kad god imaju problema sa razumijevanjem zadaće i kada osjećaju da im je potrebna pomoć. Nastavnici, također, trebaju naglasiti da nisu zadovoljni da samo nekoliko učenika postiže dobre rezultate, nego bi, radije, željeli vidjeti da je cijeli razred daleko bolji u potrazi za islamskim znanjem.

Prakticiranje nepriistrasnosti i nepokolebljivosti pomaže nastavniku da održi disciplinu i red u razredu. Mnogi dobri i iskreni nastavnici jednostavno izgore zato što nastoje biti blagi kod

discipliniranja vrlo bučnih učenika. Destrukcija koju naprave jedan ili dva učenika dovoljna je da odvuče pažnju mnogih ozbiljnih učenika koji rade svoje zadatke.

Nastavnici ne mogu, niti bi trebali, gubiti trećinu časa u discipliniranju učenika. Ovo se ne smije dozvoliti, jer oni se viđaju samo jednom sedmično, na samo jedan sat po svakom predmetu ili kursu, a ne svakodnevno, kao što je to slučaj sa redovnom školom. Jasno navodeći i obješnjavajući, na početku godine, šta se očekuje od učenika u smislu vladanja i ponašanja u razredu i dosljedno sprovodeći ovaj kodeks ponašanja tokom godine, nastavnici će biti u stanju da sačuvaju dio časa koji su ranije gubili na zadobijanje pažnje učenika.

Tačnost

Dolazak na sami početak časa ili, još bolje, nekoliko minuta prije nego učenici uđu u razred, spašava nastavnika da ne dobije etiketu onoga koji kasni i daje mu pravo da zahtjeva od učenika da na vrijeme budu u razredu. Pored toga što, na ovaj način, daje primjer učenicima, nastavniku će trebati i manje vremena da usmjeri učenike ka njihovim klupama i da izvrši prozivku.

Nastavnik treba pokušati biti brz u ocjenjivanju i vraćanju pismenih radova ili domaćih zadaća koje je pokupio od učenika. Često puta, iz ovog ili onog razloga, prođu i tri do četiri sedmice dok nastavnici vrate ocijenjene pismene radove, iako su učenici, obično, vrlo nestrpljivi da saznaju kako su ocijenjeni njihovi pismeni radovi ili testovi. Učenici koji dobiju maksimalnu ocjenu često se ne mogu suzdržati te bljeskaju veliki osmijesi što širi radost svuda okolo. Drugi, koji nisu najbolje prošli, bar će toga postati svjesni kada im se vrate njihovi pismeni radovi ili testovi i onda će nastojati da u budućnosti budu bolji, ako Bog da.

S obzirom da je učenicima jako stalo do ocjena, bilo da su u redovnoj ili vikend školi, vrlo je važno da nastavnici daju veći prioritet ocjenjivanju i vraćanju pismenih radova. Ovo pomaže održavanju zainteresiranosti i entuzijazma kod učenika i također pomaže porastu ugleda nastavnika među učenicima. Kada se pismeni radovi ocijene i vrate bez odlaganja, učenici su skloniji da narednim pismenim radovima prilaze ozbiljnije.

Učtivost

Artikal zvani učtivost postao je rijedak i na listi je ugroženih vrsta. Nekad je njeno stanište bio dom. Ona se hranila, odgajala i rasla u porodici a onda pojačavala u školi pod nadzorom nastavnika. Ali više nije tako. Učtivost je skoro pa nestala iz odnosa između roditelja i djece, braće i sestara, rodbine i prijatelja, a učtivost prema strancima je pokleknula pred odbojnošću, sumnjičavošću, pa čak i mržnjom.

Učtivost - značajna karakteristika kodeksa ponašanja koji propisuje naša vjera - mora biti vraćena među nas i treba joj biti dopušteno da zauzme ono mjesto koje joj i pripada. U nedostatku idealne kućne atmosfere učtivost treba gajiti u islamskoj školi. Na ovom treba pregalacki raditi, a nastavnici su ti koji trebaju napraviti prvi korak u tom pogledu. Oni trebaju učenicima objasniti šta zapravo znači učtivost i kako se ona ispoljava u različitim okolnostima. Metoda igranja uloga je najprimjerenija za ovu svrhu.

Za početak nastavnici se trebaju obraćati učenicima našim tradicionalnim pozdravom. Opće je zapažanje da, kada dođe do toga da se izgovara "ćao", „zdravo“ i sl., glas nam je dubok, snažan i pun odzvanjajuće energije. Ali kada treba da kažemo "esselamu alejkum" ili da uzvratimo selam glas nam je slab, lišen svake energije, graniči sa beživotnošću. Ovaj odnos se mora mijenjati, zato što je naš islamski pozdrav daleko superiorniji od bilo kojeg drugog oblika pozdravljanja i mi bismo se trebali ponositi izgovaranjem i uzvraćanjem selama. Neupadanje u riječ prilikom razgovora jedan je vid učtivosti koji mi, jednako kao i naša djeca, trebamo naučiti i kojeg se moramo pridržavati. Davanje prednosti starijim osobama pri ulasku ili izlasku iz naših društvenih centara ili za stolom za ručavanje gdje se hrana poslužuje, osnovna je praksa koje naši učenici nisu svjesni. Odgovaranje roditeljima, svađanje oko nebitnih stvari, degradiranje i prišivanje svakojakih imena nastavnicima, postalo je dio "normalnog ponašanja". Učenike treba naučiti pristojnom ponašanju i upozoriti ih na ponašanje koje nije prihvatljivo. Mi ne možemo pretpostavljati da oni znaju koji je to ispravan način ponašanja. Učenicima u vikend školama o učtivosti treba govoriti svaki put kada se sastanu, iako je, u njihovom slučaju, nemoguće osigurati praćenje i kontrolu. Redovne škole, međutim, predstavljaju idealno mjesto za njegovanje učtivosti,

podrazumijevajući da postoji jedan svjestan, namjeran i neprestan napor da se ove prakse uliju u mlade umove. I sami nastavnici moraju pokazati učtivost prilikom ophođenja sa svojim kolegama, i za vrijeme roditeljskih sastanaka. Oni također moraju pokazivati kontinuiranu učtivost i prema učenicima ukoliko očekuju da učenici budu, za uzvrat, učtivi prema njima.

Dosljednost

Dosljednost je jedna važna karakteristika koja pomaže nastavnicima da zasluže poštovanje učenika a učenicima pomaže da izgrade povjerenje u svoje nastavnike. Ona treba prožimati sve faze nastavnog procesa: davanje i prikupljanje pismenih zadaća, provođenje i ocjenjivanje kvizova i, posebno, održavanje učeničke discipline. Nedosljednost i labavost imaju nepovoljan utjecaj na kredibilitet nastavnika.

Jedan od bitnih razloga što nastavnici unaprijed zakazuju datume testova ili krajnje rokove za predaju pismenih zadaća jeste da daju učenicima dovoljno vremena da se pripreme za testiranje odnosno da završe pismene zadaće. Ako im se zakaže datum testiranja, učenici se stvarno pripremaju. Ukoliko im se ne dozvoli testiranje na zakazani datum to će ih zasigurno uzrujati i isfrustrirati. Ako se takva remećenja često dešavaju, bez razumnog objašnjenja od strane nastavnika, učenici počinju gubiti volju za pripremanje testa i počinju kasniti sa predajom obaveznih pismenih zadaća. Da bi se očuvali napori i zainteresiranost učenika, bitno je da nastavnici budu dosljedni u poštivanju datuma koje su najavili za testiranja i predaju pismenih zadaća. Dosljednost u primjeni disciplinskih mjera od krucijalne je važnosti u minimiziranju potencijalnih poremećaja u razredu. Nastavnik koji sankcionira učenika za određeni prekršaj jedan dan, a progleda mu kroz prste za isti prekršaj drugi dan šalje zbunjujuću poruku učenicima. Učenici postaju zbunjeni i mogu napraviti takvu situaciju da je nastavnik nije u stanju kontrolirati. Dobar potez nastavnika bio bi da jasno i detaljno objasni pravila koja važe u razredu i disciplinske mjere za ozbiljnije prekršaje. Oni moraju biti dosljedni u njihovoj primjeni i ne bi se smjeli pokolebati i skretati s kursa kojeg su zauzeli. Nastavnik koji je jedan dan topao, ljubazan i društven, a drugi dan hladan i bezosjećajan učinit će svoje učenike nesigurnim i zbunjenim. Učenici će tada imati

poteškoća da mu se povjere. Kada učenici izgube povjerenje u nastavnike to ne vodi nikakvom dobru u samom procesu učenja. Nastavnici moraju dati sve od sebe da izbjegnu nepredvidiva ponašanja. Neophodno je i važno da nastavnici slijede konzistentnu politiku koja pomaže promoviranju učenja i smanjuje uznemiravajuća ponašanja u razredu. Dosljednost, također, mora postojati i iz sedmice u sedmicu. Posebno je važno za mlađu djecu da isti nastavnik dođe u razred svake sedmice. Za stariju mladež od posebne važnosti je da postoji dosljednost u onome što se predaje. Kadgod je nastavnik spriječen da dođe na čas, on bi trebao onome ko ga mijenja ostaviti dobro razrađen plan lekcije. Ovaj plan bi trebao sadržavati raspored za čas, nastavnu materiju koju treba predavati, pitanja koja treba postaviti i instrukcije u vezi prošlosedmične i ovosedmične domaće zadaće.

Odjeća i manirizmi

Kada nastavnik uđe u učionicu automatski biva premjeren od glave do pete. Nijedna strana njegovog ili njenog oblačenja, šminke, frizure pa čak ni parfema ili kolonske vode ne prođe neprimijećena. Neki će učenici požuriti da prokomentiraju odjeću; ostali će jedni drugima šaputati na uho o neobičnim stvarima koje su primijetili. Nastavnici mogu misliti da se njihova odjeća ne bi trebala ticati njihovih učenika, ali činjenica je da ona ima određeni utjecaj na njih. Ona je važna zbog toga što učenici doživljavaju nastavnika kao model i velika je vjerovatnoća da će ono što vide i što im se dopadne kod njega ili kod nje imati znatan utjecaja na njih. Zato je važno da nastavnici, kako muškarci, tako i žene, budu svjesni svoga izgleda i, također, da prate odijevanje svojih učenika. Desiće se da nastavnici primijete da neki učenici oblače sportske majice i hlače sa natpisima ili sloganima koji su besmisleni ili graniče sa vulgarnošću. Učenicima na ovo treba skrenuti pažnju u odvojenim razgovorima i ubijediti ih da se klone ovih odjevnih predmeta. Svjesni ili nesvjesni pokreti tijela mogu biti jako destruktivni za učenike. Manirizme poput stalnog dodirivanja ili češljanja brade prstima, uvijanja brkova, uzastopnog skidanja naočala i poklanjanja prevelike brige namještanju svoje odjeće, trebalo bi izbjegavati što je moguće više. Nastavnici se trebaju pogledati u ogledalu školskog kupatila najmanje jednom i to na početku dana.

Prijevod: Ifet Mustafić